

Gode årsmøte!

Velkommen til alle gjester - og velkommen til årsmøte, Innlandets bondehær!

Vi som er samla her er en viktig del av landets beredskap. Jeg bor i Åmot kommune, med Forsvaret som nærmeste nabo. Naboene mine i Rena Leir, Telemark Bataljon og Hærens jegerkommando virker ikke uten oss. De holder knapt ut en dag uten påfyll av mat. Se på Farmen og Norges tøffeste. De jubler når det kommer kjøtt og mjølk på bordet etter noen magre dager. Slik er det for oss bønder når vi er skikkelig sultne, og slik er det for soldatene våre.

Når folk skal yte maks, når de skal prestere, da er det viktig at de får skikkelig påfyll. Jeg mener at vi skal spise sunt og variert av kornprodukter, meieriprodukter, egg, kjøtt, poteter, grønnsaker, frukt og bær. Folk bør få gode råd om å spise mat basert på norske ressurser, kosten kan ikke være helt løsrevet fra det vi kan dyrke her. Men hvis vi ender opp med å ta ned kjøttforbruket til det helt minimale, slik de nordiske kostrådene legger opp til, og vi tilpasser landbruksproduksjonen etter det, risikerer vi å nedskalere produksjonen av de varene vi får fra drøvtyggerne og fra grisen. Er det noe som skal ned, så er det importen! Matvarer vi kan dyrke sjøl og de som er basert på gras, beite og egenprodusert korn, er sikkerheten hvis landet får mindre forsyninger utenfra.

Fredag 8. mars skjedde det. Regjeringa la endelig fram stortingsmeldinga om sjølforsyning og opptrapping av inntektsmulighetene i landbruket, basert på et nytt inntektsmål. En viktig milepæl i et årelangt arbeid med å få et nytt tallgrunnlag for å beregne bondens inntekt. For mer enn 10 år siden, allerede i 2012 vedtok representantskapet i Norges Bondelag at vi måtte få et nytt resultatmål: vederlag til arbeid. Innlandet har vært sentrale pådrivere i å få det nye tallgrunnlaget på plass. Halvparten av den opprinnelige bondeopprørgruppa var bondelagstillitsvalgte fra Innlandet, og bidro sterkt til at spørsmålet om tall å kjenne seg igjen i ble satt skikkelig på kartet i 2021. Årsmøtene i Innlandet Bondelag gjorde vedtak som viste stor utålmodighet i saken, både i 2021 og 2022. Det ble krevd å forhandle på nytt tallgrunnlag allerede før Gryttenutvalget var satt ned. Disse vedtakene var en del av presset på at denne saken må løses. Opptrappingsplan og nytt tallgrunnlag var en del av budskapet fra Bondelaget i valgkampen, og vi fikk til et valgløfte fra Senterpartiet om tetting av inntektsgapet innen 4-6 år etter stort press fra mange kanter. Gleden var stor da dette også ble tatt inn i Hurdalsplattformen. Grytten hadde begynt sitt arbeid, og leverte på overtid høsten 2022. Hele Innlandet Bondelag var engasjert i høringsprosessen, det kom innspill fra 40 lokallag. Fylkeslaget leverte vår uttalelse, og vi var veldig fornøyde med at mange av våre synspunkter var gjenkjennelige i Norges Bondelag sitt hørings svar som ble levert i januar 2023. Deretter har ballen ligget hos Regjeringen, og det altså vært stille helt fram til fredag. Det vil si, ikke helt stille, for i høst fikk budsjettnemnda i oppdrag å begynne å gjøre noen endringer i sitt oppsett. Alle punktene som ble tatt opp her innebar full seier for oss.

Nå er den altså her, stortingsmeldinga som måtte komme for at vi skal komme videre med å få nytt tallgrunnlag. Egil Hoen fra styret skal gå mer grundig gjennom den senere i dag. Men her vil jeg løfte fram tre ting:

- For det første er det en seier at meldinga nå er lagt fram slik at den har mulighet til å bli behandla før årets jordbruksforhandlinger. Da kan vi endelig forhandle på et nytt tallgrunnlag, med måling av bondens inntekt på nivå.

- Vi har fått mange gjennomslag: fratrekk av jord- og kvoteleie og leid arbeid og realrenteeffekten er nå historie. I motsetning til Grytten, vil regjeringa skille ut kapitalen, og vi får nå et rent vederlag til arbeid.
- Men vi er ikke fornøyde før vi får endra noen problematiske forslag som ligger i det nye tallgrunnlaget,
 - o nemlig antall timer i årsverket - det kan ikke være riktig at vi bønder må jobbe flere timer enn andre i året, fordi vi bor på jobben og noen har kårfolk og unger som jobber gratis
 - o effektivitetskravet – en normering av inntekta på 20 % som skal legges på før vi begynner å sammenligne med andre
 - o at det må gis en avkastning på all kapital.

Det blir en politisk jobb å få forandra disse tingene, nå som saken er sendt til Stortinget. Og vedtaket skal gjøres der. Det politiske arbeidet med det er for lengst i full gang.

Hva skal vi si om 2023? Det er ganske mye å si om det året, og mye er dessverre negativt. Jeg har lyst til å se litt på situasjonen i mjølkeproduksjonen spesielt.

Renteutfordringen for melkebruk som sliter fra før av.

	Ref 15. 71 kyr, 2,88 årsverk			5 % lavere markedsinntekter 5% høyere kostnader (Tilsvare ca dårligste halvdel)		
	2022	2023	Endring	2022	2023	Endring
Driftsoverskudd	1.588.700	1.238.300	-350.400	1.058.700	702.900	-355.800
Lån	7.721.000	7.721.000	0	12.721.000	12.721.000	0
Renter	267.900	434.700	-166.800	441.400	716.200	-274.800
Resultat etter avskrivninger	1.320.800	803.600	-517.200	617.300	-13.300	-630.600

Innarbeidet 33 øre/l økt melkepris og 5,50 lavere kjøttpris 2. halvår

Avskrivninger utgjør 837.600 kr i 2023. Disse midlene må brukes til avdrag, privatforbruk og dekke opp evt. investeringer gjort i 2023

Her ser dere en plansje som viser modellbruk nr 15 med 71 kyr for 2022 og 2023, og til høyre et bruk med 5 % dårligere utgangspunkt på både inntekts- og kostnadssida enn referansebruket. Vi har ikke fasiten for 2023 enda, så dette er en prognose lagd av Anders Huus. Jeg skal ikke gå inn i detaljene her, men vi ser jo helt tydelig, rødt på hvitt, at 2023 ble dårlig for mjølkebruket, og helt forferdelig for de som av ulike grunner havner på noe lavere inntekt og noe høyere kostnad enn snittbruket, og som har høyere gjeld. Resultat etter avskrivninger ble negativt.

Det sier ganske mye om den ekstreme situasjonen at vi kunne havne der etter jordbruksoppgjøret 2022, med en historisk økning på 10,9 mrd. Fasiten er altså at kostnadene steg mer og inntektene hang etter. Jeg tør ikke tenke på hvor vi ville vært uten dette oppgjøret og det i 2023.

Jordbruksoppgjøret i fjor kompenserte for sviktende forutsetninger så langt de var kjent da, men som vi vet, kom ikke pengene før nå i februar.

**Sum budsjettmidler for 2024 øker med 2,9 mrd. kr .
Ca 1,7 mrd.kr tilfaller ku og geitemelk + kjøttproduksjonen på melkebruk.
Tilsvare ca 1,17 kr/l melk**

Som dere ser, gikk brorparten av pengene i oppgjøret til å bøte på situasjonen på mjølk, og fordelt på mjølkeliteren ble det en oppgang på 1,17 kr – så her kan man se at man er på vei til målet om drøyt tre kroner som mange har diskutert.

Når vi nå er inne i 2024 har mjølkeprisen og forholdstallet gått opp, og kompensasjonen fra oppgjøret i 23 har kommet på konto. Situasjonen ser lysere ut. Men det er ingen tvil om at det trengs et godt oppgjør også i år for å komme skikkelig på fote, og det gjelder også for de andre drøvtyggerne.

Det er ingen tvil om at løsdriftskravet henger som en giljotin over landbruket i Innlandet. Arne skal si mer om det i behandling av innkommen sak fra Lom, men vi krever ei investeringspakke ved siden av jordbruksoppgjøret på 200 millioner årlig til Innlandet, det er det som trengs for å løse denne nøtta.

Det interessante spørsmålet nå er: hvordan skal vi jobbe framover? Nå får vi sannsynligvis et vedtak om et nytt tallgrunnlag i april. Vi skal jobbe for å få det best mulig, der var vi i gang med politisk arbeid allerede i helga. Så skal vi gjennomføre jordbruksforhandlinger og få et godt oppgjør. Det må mye penger på bordet, og det er ingen tvil om at jobben ikke er gjort sjøl om tallgrunnlaget er på plass. Vi skal ta stilling til fordeling mellom produksjoner, deler av landet, bruksstørrelser og så videre. Og vi skal bygge legitimitet hos folk flest for at det MÅ brukes mye penger for å sikre matforsyninga vår.

Landbruket er ei politisk næring. Jeg mener vi må innrette oss slik at vi får forståelse og medhold ute hos folk flest. Det handler om å følge spilleregler, bygge en solid posisjon og få mest mulig ut av den posisjonen. Det handler om å få gjennomslag i media med både positive og krevende saker, og det handler om relasjoner til viktige personer i politikk og samfunnsliv ellers.

Vi har enormt mye å gjøre framover. Det blir viktig å jobbe målretta, ikke sløse med energien på stridigheter internt. Greit, tallgrunnlag skal vedtas, og forhandlinger skal gjennomføres, så får vi se om det blir lagt nok penger på bordet. Men vi skal også få skikk på rovdyra, håndtere dyrevelferden og dyrevelferdsmeldinga, få vannet til å renne nedi elvene og ikke flomme over, få tak i mer penger til grøfting og til fjøsbygging, passe på at miljøkrav blir rimelige og ikke unødig strenge, sortere potetene riktig, få skikk på utdanninga og kjempe for naturbruk og Blæstad, få tamreinen i Os til å holde seg innafor lovlig område, ikke utafør, synliggjøre alle de flotte resultatene av arbeidet vi legger ned, bevisstgjøre forbrukere til å kjøpe varene våre og mye mye mer. Det er bare å brette opp ermene! Jeg håper også det kommer gode innspill til hva vi skal jobbe videre med utover dagen i dag.

Vi som er samla her, er Bondelaget. Bondelaget er et solid maskineri som jobber og jobber, målbevisst, systematisk, grundig. Vi er en stor organisasjon, der lokallag spiller inn til fylkeslag som spiller videre inn til Norges Bondelag. Meninger brytes og formes, og vi setter kursen mot det målet

som fellesskapet peker ut. Det er ikke noen få som bestemmer hva organisasjonen skal mene. For å være med å påvirke retningen, må jobben gjøres til rett tid, når prosessene skjer. Utålmodighet er bra, men en kan ikke alltid regne med å ha flertall i en sak. Da må man jobbe videre og argumentere godt. Jeg merker at Bondelaget er et kvalitetsstempel i dialog med politikere, også noen av de som ikke er 100 % enige med oss. Det er fordi vi ikke farer med lettvinne løsninger, men har godt belegg for det vi står for. Det gjør det også lettere å vinne fram, sjøl om seiere i næringspolitisk arbeid heller kommer i museskritt enn i store hopp. Og ganske ofte kan vi ikke fortelle at det er vår seier, fordi det er viktig at politikere får æren av det som er bra. Men det er heller ikke riktig som en kan se tendens til, at bondelaget får skylda for alt som eventuelt går gæli – i mange tilfeller går det mye mindre gæli enn det ville gjort uten bondelaget. Vi i Bondelaget utgjør en stor forskjell!

Årsmøtet er bondelagets viktigste politiske verksted. Vi har to spennende og innholdsrike dager foran oss, og jeg gleder meg spesielt til generaldebatten i dag. Kom fram med det dere er opptatt av i deres lokallag! Har du en opplevelse du vil dele med de andre her? Har du forberedt et innlegg, eller har du en tanke om noe du har lyst til å ta opp? Ikke vær redd for å melde deg på talerlista. Alle har hatt en første gang på årsmøtet, og alle her tar godt imot de innspillene som kommer i debatten. Vi kan ha meningsutvekslinger og uenighet, men vi skal være reale mot hverandre og ta det som kommer i beste mening. En åpen og god dialog med stor takhøyde er vi som organisasjon best tjent med. Hører du noe som du lurer på? Ta det gjerne opp!

Jeg vil avslutte med å takke alle dere som legger ned timer som bondelagstillitsvalgte. Det legges ned en skikkelig stor innsats rundt i fylket, det skal vi høre mer om i kveld, men jeg vil nevne alle rundballeheltene som mest av alt redda omdømmet vårt ved å bruke utallige timer på å få bort rundballer fra vassdraga våre i utover i august etter flommen.

Takk til alle som står på og jobber for oss, i organisasjonen og i samfunnslivet ellers. Takk for at dere har trua på oss.

Vi skal dele ut premier, men vi bestemte før møtet at alle får gull i utgangspunktet, fordi dere er gode som gull – kos dere med Innlandets potetgull, og drøm om gull og grønne skoger!

Jeg ønsker dere alle sammen et riktig godt årsmøte, ta godt vare på nye utsendinger og ta godt vare på hverandre, for dere er verdifulle – Innlandets Bondehær!